هەشتی مارس ڕۆژی جیهانی ژنان.. شوشان مستەفا

(ئەمڕۆ ناتوانم هیچ نەڵێم)

زۆر هاوار هەن دەرمان نەبێیوون ، زۆر وشە هەیە نەمانتوانیوە بیانڵێین ،زۆر گرێ لە ناخماندا هەن کە نەکراونەتەوە،
بە بیانووی جیاواز و لە ژێر ناوی جیاواز هەتا ئەم ساتەش ژن دەکوژرێت و تیرۆری جەستەیی و ڕۆحی و دەروونی دەکرێت تکایە وەک مرۆڤبوون لە ئافرەتان بروانن و توندوتیژی بەرامبەر ئافرەت ڕاگرن ، ژنان و ئافرەتان بە درێژایی مێژووو لە هەر چوار پارچە [illegible]ی جوان و کارا و کاریگەرییان لە بوارە جیاوازەکان بینیوە بەشێکیان لە لوتکەی دەسەڵات بوون و بەشێکیش بە کارە مرۆڤ دۆستانەکانیان بونەتە سمبول،
بۆ ئێوەش ئەی هاوڕەگەزەکانم : لە ئێستادا وێنا جوان و تایبەتە پڕتواناکانتان نیشانبدەن واز لە شتی لاوەکی بهێنن بیسەلمێنن ئافرەت لەهاتوو وکارامەیە توانای کار و بەڕێوەبردن و گرتنە دەسەڵاتی لەسەرجەم دامەزراوە و پلە و پۆستەکان هەیە
تا چیدیکە ئافرەت نەبێتە قوربانی توندوتیژییەکان و
بە ڕیشەکێشکردنی هەموو جۆرە جیاکاری و ناداپەروەرییەک ،
بۆ داهاتوویەکی باشتر و کۆمەڵگایەکی پڕ لەڕەنگ پێویستە جدیتر لە پرسی ژن بروانن .
مێژوی ڕۆژی جیهانی ژن هاوکاتە لەگەڵ خەباتی سیاسی و کۆمەڵایەتی دژی هەڵاواردنی ڕەگەزی و جنسی و چەوسانەوەی چینایەتی. ئەم ڕۆژە ڕۆژی مێژوییە بۆ خەبات لە پێناو بەدیهێنانی مافی یەکسانی و هەلومەرجی باشتر لە ژیانی ژناندا..
هۆکاری دیاری کردنی ڕۆژی هەشتەی مارس وەک ڕۆژی جیهانی ژنان، ڕێز لێنانە بو مێژوی خەباتی ژنانی کرێکاری کارگەی ڕستنی شاری نیۆیۆرکی ئەمەریکا لە ساڵی ١٨٥٧.
هەلومەرجی دژواری کاری بێوچان و موچەی نیوەو ناتەواوی کرێکارانی ژن، کە لە کۆتایی سەدەی ١٩ و سەرەتای سەدەی ٢٠ لە وڵاتانی خاوەن پیشەسازی شان بەشان لەگەڵ پیاوان هاتبونە مەیدانی کارەوە، ئەوانی ناچار دەکرد ناڕەزایەتی دەرببڕن و بێنە کۆڕی خەباتی یەکسانی خوازیەوە بە شێوازی ڕێکخراوەیی بەرنامەڕێژی کراو یان تێکمە دژی ئەو چەوسانەوەیە..

لەم رۆژەدا کرێکارانی ژن لە کارگەیەکی دەسکرد، دەستیاندایە مانگرتن بە پیشاندانی ناڕەزایەتی بەرانبەر بە هەلومەرجی نالەباری کارو و خراپی موچەیان. بیرەوەری ئەم مانگرتنە لە لای کرێکارانی ئەم بەشە مایەوە و ناڕەزایەتی گشتی لەم بارودۆخە لای ژنانی کرێکار بەردەوامە تاکو ئەمڕۆشی لە گەڵە بێت..

هەشتی مارس، ١٩٠٨٨ دووای نیو سەدە، ژنانی ماندو نەناسی بنکەی دەسبافی کۆتان لە شاری نیۆیۆرک لە ساڵیادی ئەو مانگرتنانە، بە هۆی هەڵاواردن و هەژاری و گوشاری زۆری کار و موچەی نیوەو ناتەواو دەستیاندایە مانگرتن. کاربەدەستانی کارگەکە بە سەرکوت کردن و پێشگرتن لە ئاشکرا بونی لە ناو بەشەکانی تردا ئەو ژنە مانگرتوانە لە شوێنەکەی خۆیان دەستبەسەر دەکەن. بە هۆکارێکی نادیار ئاگر لە کارگەکە دەکەوێتەوە و تەنها ژمارەیەکی کەم دەربازیان دەبێت،زیاتر لە سەد کرێکاریژن لە ئاگردا گیانیان لەدەست دەدەن..

یەکەمین ڕۆژی جیهانی ژن لە مانگی مارسی ١٩١١ لە دانمارک، ئاڵمانیا، نەمسا، سویسرا و ئامریکا بەڕێوەچوو، بە مەلاین ژن بەشداری بەڕێوەچونی ڕۆژی ژن بوون. سەرەکی ترین داخوازیەکانیان ئەوکاتە بریتی بوون لە یاسایەک بە پاڵپشتی کرێکارانی ژن، مافی دەنگدان و بەژداری لە هەڵبژاردن ..

لە لایەکی ترەوە کێشەی جیاوازی نیوان ژن و پیاو لە بەرانبەر کاری یەکسان، کەم کردنەوەی کاتی کاری، دابەزاندنی نرخی شتومەک داخوازیەکانیان بوو، کە بە ئەمڕۆی ئەمەش نامە نین..

لە دووای شەڕی جیهانی دووەم، لە وڵاتانی ئوروپای ڕۆژئاوا لە ساڵی ١٩٤٠ بۆنەی هەشتی مارس بەڕێوەچوو، لەم وڵاتانە بە ڕەسمی لە لایەن دەوڵەتەوە شکۆدار بەڕێوەچو وەک نیشاندان خەمخۆری بە کێشەکانی ژنان..

ئێستە هەشتی مارس لە زۆربەی زۆری ولاتانی دونیا هەموو ساڵێک ڕێزێکی تایبەتەوە بەڕێوە دەچێت، و وەک ڕۆژی ناڕەزایەتی گشتی و توندو تیژی بەرانبەر بە ژنان، وە هەر وەها ڕێزگرتن لەو کەسانەی کە بنەمای ئەم خەباتەیان هەڵگیرسان بە باشتر کردن دۆخی ژنان..

دەسکەوتەکانی ڕابردوو و پێشڕەوی بە چەسپاندنی یەکسانی هەمەلایەنە بە سەپاندنی مافە سەرەتای و ئینسانیەکانی ژنان، کەم نین. لە زۆربەی وڵاتانی جیهان مافی دەنگدان و بەشداری لە پرسەی هەڵبژاردن و بەشداری هەڵسوڕانی سیاسی و کۆمەڵایەتی بە ڕەسمی ناسراوە..

هێشتا لە زۆربەی وڵاتانی جیهان، لە چوارچێوەی ژیانی هاوسەریدا لە لایەن کۆمەڵگاوە یان شوێنی کار ژنان ڕوبەڕوی توندو تیژی دەبنەوە، یاسای مەزهەبی و پیاوسالاری دژە ژن لە زۆربەی وڵاتە دواکەوتوەکانی

جیهاندا ژنان ئازار دەدات و کاری پێدەکرێت، هێشتا لە پێشکەوتوو ترین وڵاتانی جیهانیش هێزی کاری ژنان بەرانبەر بە کاری یەکسان لەگەڵ پیاوان، تا رادەیەک جیاوازی بۆ خۆیەوە دەبینێت..
زۆربەی نەخوێندەوارەکانی جیهان ژنانن، ژنان و منداڵان گەورەترین قوربانی ئاوارەیی و دەربەدەری ناکۆکیەکانن. دیاری کردنی جلوبەرگ بۆ ژنان، حیجابی زۆرەملی، دەستدرێژی سێکسی و جەستەیی، توند و تیژی و تیرۆر لە ژێر ناوی ناموس و شەرەف کپکردنی ئازادی ڕادەربڕین، نمونەی سەرەکی و ئاشکرا یە کە ڕۆژانە وەک دیاردەی ئاسایی دژی ژنان بەڕێوە دەچێت.

پیرۆزبێت ڕۆژی جیهانی ئافرەتان

ئازادی بۆ هەمووان

شوشان مستەفا